

כתובת אשה נגבית כדינה, ואילו בעל חוב, היות ומן התורה דינו בזיבורית, ורק רבנן תיקנו שיגבה מן הבינונית משום נעילת דלת, לכן, כשאין למזיק בינונית, לא תיקנו לו חכמים דבר, אלא גובה כדינו, מן התורה.⁽¹⁾

ועתה מפרש רב שמואל בר אבא את קושייתו מהברייתא:

קתני, מיהא, מצינא, בין הדינים ששנתה הברייתא, שנוי באמצע, דין זה: אם היו לו **בינונית וזיבורית**, הרי **נזקין ובעל חוב** גובין **בבינונית**, וכתובת אשה בזיבורית.

אם תאמר "בשל עולם הן שמין", מובן מדוע נחשב הדבר שלאדם זה יש בינונית, ובעל חוב גובה ממנה, כי הבינונית נאמדת לפי הקרקעות של העולם. ואולם, **אי אמרת "בשלו הן שמין"**, אינו מובן מדוע היא נחשבת כבינונית. שהרי בין שדותיו אין לו שדה טובה ממנה, ואם כן, **תעשה בינונית שלו בעידית**, למיטב, ויחשב הדבר כמי שיש לו עידית וזיבורית, ורק הנזקין יגבו מהעידית, וידחה **בעל חוב אצל הזיבורית**.⁽²⁾ כי אין דינו של בעל חוב לגבות מן העידית. ואם בכל זאת מבואר בברייתא שגם הבעל

[גם הניזק והבעל חוב] גובין מן **הזיבורית**,⁽³⁹⁾ ואינו מחוייב לקנות עידית כדי לפרוע לניזק.

היו לו שלש שדות: **עידית ובינונית וזיבורית**, הרי כך הוא סדר גבייתם: תשלומי הנזקין, גובים חובם בקרקע העידית. ובעל חוב בקרקע הבינונית. וכתובת אשה בקרקע הזיבורית.

ואם היו לו רק קרקעות **עידית ובינונית**, ולא היתה לו קרקע זיבורית, הרי הנזקין **בעידית**, בעל חוב וכתובת אשה **בבינונית**. דהיינו, הנזקין והבעל חוב גובים כדינם, ואף האשה גובה מבינונית, שלא כדינה, כי אין לו זיבורית.

ואם היו לו רק קרקעות **בינונית וזיבורית** ולא היתה לו קרקע עידית; הנזקין ובעל חוב **בבינונית**, בעל חוב כדינו, וגם הנזקין גובים מהבינונית [משום שאין לו קרקע עידית], וכתובת אשה כדינה **בזיבורית**.

ואם היו לו רק קרקעות **עידית וזיבורית**, ולא היתה לו קרקע בינונית, הרי הנזקין גובים **בעידית**, כדינם, ובעל חוב וכתובת אשה גובים **בזיבורית**.

וראה שם טעם הדבר.

1. כך פירש רש"י. וכוונתו לומר, שכאן לא תיקנו, משום שאין כאן חשש נעילת דלת. והעירו המפרשים, למה היה צריך לפרש כן, הרי גם אם מדאורייתא דינו בבינונית, מכל מקום כשאין לו, הרי הוא נדחה לזיבורית. רש"ש, ראה שם.

2. יש להקשות, למה לא הוכיח מהא דקרי ליה

והחידושי הרי"מ כתב דקא משמע לן אף שאין מספיק לכולן לא אמרינן שהניזק יקח הכל היות ודינו בעידית ומשועבד לו יותר, קא משמע לן שדינם שווה.

39. כתב החידושי הרי"מ שהחידוש בשני הדינים האחרונים כי סלקא דעתך שהניזק יכול לברור לו איזה שירצה מהבינונית, כיון שדינו במיטב יכול לומר לדידי היינו מיטב שווה לי וכו' קא משמע לן דכולן שוין וחולקין כשותפין,

והגמרא מנסה להוכיח שיש להעמיד כך את הברייתא, כי אחרת תהיה סתירה בין הברייתות:

הכי נמי מסתברא, זה שהעמדנו שהיתה לו עידית ומכרה, מסתבר לומר כך גם מסיבה אחרת, **מדקתני בברייתא אחריתי** [אחרת]: היו לו רק קרקע **בינונית** וזיבורית ולא היתה לו עידית, הדין הוא: תשלומי **זוקין** נגבים **בבינונית**, בעל **חוב** וכתובת **אשה** גובין **בזיבורית**.

והרי **קשיין** הברייתות **אחדרי**, ברייתא זו, הסוברת שבעל **חוב** גובה באופן כזה מזיבורית, סותרת את הברייתא הקודמת, הסוברת שבעל **חוב** גובה באופן כזה מבינונית.

חוב גובה מהבינונית, מוכח כי "בשל עולם הן שמיין", ולא כמו שאמר רבי אבא "בשלו הן שמיין".

והגמרא מתרצת, ודוחה את הראיה מהברייתא:

לעולם "בשלו הן שמיין", אלא **הכא במאי עסקינן** [כאן מדובר], **כגון שהיתה לו עידית, ומכרה**. דהיינו, שבשעת ההלואה היתה ללוה קרקע נוספת מעולה מזו, לכן קרקע זו נחשבה אז רק לבינונית, ובאותה שעה נשתעבדה כבר למלוה. ולפיכך, יש למלוה זכות לגבות ממנה אף היום, למרות שעתה אין כבר ללוה שדה טובה ממנה.⁽³⁾

וכן אמר רב חסדא ליישב, שמדובר **כגון שהיתה לו עידית, ומכרה**.

עוד כתב הנתיבות המשפט, שבאמת יש לומר שהולכים אחר שעת גבייה, ומה שגובה את הבינונית כשמכר הלוה את העידית, כי גם עתה, אחרי מכירת העידית, השדה שהפכה עתה לעידית עומדת היא תחת שיעבודו, שאם ישתדפו שאר נכסים יגבה מהעידית. וכן מטעם דלא כל כמיניה ללוה שיקלקל בידים את שיעבודו שהיה לו בשעת הלואה. אבל אם תשתדף העידית ואיננה, יגבה מן הזיבורית ולא מן הבינונית, למרות שכבר נשתעבדה לו. אמנם הרבה אחרונים חלקו עליו, וכמשמעות דברי רש"י שהעיקר הוא מפני שכבר נשתעבדה בתחילה בזמן ההלואה.

ובעיקר דברי רש"י נחלק הים של שלמה, וסובר שגובה מהבינונית רק אם מכרה לשדה העידית לאחר זמן שהוא ראוי לגבות החוב, דהיינו שהגיע זמן הפרעון או סתם הלואה שלושים יום.

בינונית, ואם בשלו שמיין הרי זה עידית. "ויש לומר, דשיין למקרי בינונית כיון דהויה בינונית דעלמא". שיטה מקובצת בשם מהר"י כץ.

3. כך פירש רש"י. ונראה מדבריו שהכל תלוי בשעת הלואה, ומה שנקבע אז, לא משתנה אחר כך [וראה כן בשו"ע ובש"ך סימן ק"ב סעיף ד]. והקשו הפוסקים, שבמסכת כתובות קי ב מבואר, שאם היתה לו שדה אחת בשעת הלואה וחל עליה השיעבוד, ואחר כך קנה שדה פחותה ממנה, ממילא זו השניה היא עכשיו הבינונית, וגובה מהשניה ולא מהראשונה, למרות שבשעת הלואה נשתעבדה לו הראשונה. וכתבו הנתיבות המשפט והשער המשפט לחלק, שאם נשתעבד עליו בשעת הלואה מטעם שהיא היתה אז בינונית, שוב אין השיעבוד פוקע על ידי שמכר את העידית, אבל אם השיעבוד היה רק מפאת שלא היתה לו אחרת, אם קנה אחרת משתנה הדין.

שלו כעידית דעלמא, שהיתה הבינונית שלו שווה בחשיבותה רק כמו בינונית של העולם, ולא כעידית, ולכן דין הבעל חוב לגבות הימנה.

והגמרא מתרצת בדרך נוספת את הסתירה בין הברייתות:

ואי בעית אימא, אפשר להעמיד את הברייתות באופן שאידי ואידי, בשתי הברייתות מדובר כגון שהיתה בינונית שלו שווה כבינונית דעלמא, וכמו כן, בשתי הברייתות לא מדובר כשהיתה לו עידית ומכרה.

והבא, בהא פליגי, בזאת נחלקו הברייתות: מר סבר, בשלו הן שמיין, הברייתא האומרת שבעל חוב דינו בזיבורית, סוברת ש"בשלו הן שמיין". ובינונית זו כיון שלא היתה טובה ממנה, נחשבת היא לעידית, ונדחה הבעל חוב לזיבורית. ומר סבר, בשל עולם הן שמיין, הברייתא האומרת שבעל חוב כבינונית סוברת ש"בשל עולם הן שמיין". לכך הבינונית שלו השווה כבינונית של העולם נחשבת היא לבינונית, והבעל חוב גובה ממנה כדינו.⁽⁶⁾

והגמרא מביאה תירוץ נוסף על סתירת

אלא לאו, שמע מינה, מוכח שיש לחלק בין הברייתות: כאן מדובר שהיתה לו עידית, ומכרה, ולכן גובה הבעל חוב מהבינונית, כיון שנשתעבדה לו כבר בשעת ההלוואה. וכאן בברייתא השניה, מדובר שלא היתה לו עידית ומכרה. ובינונית זו, שהיא⁽⁴⁾ המעולה שבנכסיו, נחשבת היא לעידית, כי לכולי עלמא "בשלו הן שמיין". ולכן אין הבעל חוב גובה ממנה אלא מן הזיבורית.

וממשיכה הגמרא ומתרצת אחרת את הברייתות, וממילא אין כל הוכחה:

ואי בעית אימא, אפשר להעמיד את הברייתות שאידי ואידי, בשתי הברייתות מדובר, שלא היתה לו עידית ומכרה, ולפי כולם "בשל עולם הן שמיין".⁽⁵⁾ ולא קשיא הסתירה בין הברייתות.

כי הא, הברייתא הסוברת שבעל חוב דינו בזיבורית, מדברת באופן דשויא בינונית שלו כעידית דעלמא. שהיתה הבינונית שלו שווה ברמת חשיבותה כעידית אצל העולם, לכן דינה כעידית, ואין זכותו של הבעל לגבות ממנה, ונדחה אצל הזיבורית.

וכאן, הברייתא הסוברת שבעל חוב כבינונית, מדברת באופן דלא שויא בינונית

לעולם בשלו הן שמיין, ולקיים דברי המקשה דבשל עולם הן שמיין". והרשב"א הביא הגירסא: "לא. דכולי עלמא בשל עולם הן שמיין. ולא קשיא. כאן שהיתה בינונית שלו כבינונית דעלמא. כאן שהיתה בינונית שלו כעידית דעלמא". וכתב שהיא הגירסא הנכונה והעולה כהוגן.

6. רש"י מביא אישנא אחרינא שהגירסא היא:

4. "וקרי ליה בינונית דהוי כבינונית דעלמא" [רבינו פרץ. וראה הערה 2].

5. כך מפרש רש"י. וכתב בתוס' הרא"ש [מובא בשיטמ"ק]: "וקשה לי, דלא מצינו בתלמוד ואיבעית אימא' כיוצא בזה, דבכל מקום איבעית אימא בא לקיים מה שאמר תחילה. כלומר, אם תרצה תוכל לקיים מה שאמרנו עוד בענין אחר, אבל הכא בא לסתור דברי רב חסדא, דשני

הברייתות:

רבינא אמר: ברייתות אלו, בדעולא פליגי, נחלקו במה שאמר עולא.

דאמר עולא: דבר תורה, בעל חוב דינו בזיבורית. שנאמר על אדם הנושה בחברו ובא לגבות חובו ממנו, "בחויך תעמוד, והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט" [משכון], שאם לא ישלם הלווה את חובו, יגבה את החוב מתוך המשכון]. החוצה". הרי שנתנה התורה אפשרות ביד הלווה, לפרוע את חובו כרצונו. שהרי מה דרכו של אדם להוציא לחוץ עבור פרעון חובו? הוי אומר: פחות שבכלים! את הפחות והגרוע. וכך גם כשפורע לו מקרקעו, דרכו לפרוע בזיבורית. ומוכח, שמן התורה בעל חוב גובה מזיבורית. אלא שרבנן תקנו שיגבה מבינונית.

ומה טעם אמרו [תקנו חכמים] שבעל חוב דינו בבינונית? כדי שלא תנעול דלת בפני לווין, כי אם יפרעו למלווים מן הזיבורית, הם יימנעו מלהלוות את כספם, ותנעול דלת המלווים בפני הלווים.

ובזאת נחלקו הברייתות:

מר, התנא בברייתא האומרת שבעל חוב דינו בבינונית, אית ליה תקנתא דעולא, סובר כעולא, שחכמים תיקנו לבעל חוב שיגבה מן הבינונית.

ומר, התנא בברייתא האומרת שבעל חוב בזיבורית, לית ליה תקנתא דעולא, אינו סובר כעולא, אלא סובר שבעל חוב גובה מזיבורית כדינו מן התורה.⁽⁷⁾

שנזקין ובעל חוב בבינונית. כי ממה נפשך, אם היא סוברת שבשלו שמין, מדוע נזקין בבינונית, הרי יש לו עידית? ואם בשל עולם שמין, מדוע בעל חוב בבינונית, הא הוי כעידית דעלמא. ואולם לרש"י מיירי שהיתה לו עידית ומכרה, ולכן גם נזקין גובה מבינונית, כיון שהעידית נמכרה. [גידולי תרומה שער ד ח"ח או"א].

7. כך פירש רש"י. והקשו הראשונים שמשנה היא בגיטין שבעל חוב בבינונית, וכי הברייתא חולקת על זה, ועוד למה אמרינן שנחלקו בעולא, הא נחלקו בדברי המשנה אם בעל חוב בבינונית או לא. וכן היקשו, למה לא נקטה הברייתא בכגון שהיו לו קרקעות עידית, בינונית וזיבורית.

לכן התוס' חלקו, ופירשו שאף ברייתא זו סוברת שבעל חוב בבינונית, ונחלקה רק באופן

"אידי ואידי כגון שהיתה בינונית שלו כעידית דעלמא", ומדובר כשהיתה לו עידית ומכרה, ובוה נחלקו, הברייתא האומרת שגובה הבעל חוב מבינונית, סוברת שבשלו הן שמין, וכיון שהיתה לו עידית, ובשלו שמין, גובה מהבינונית. ואילו הברייתא האומרת שבעל חוב דינו בזיבורית, סוברת שבשל עולם שמין, וכיון שבעולם הוי כעידית, גובה הבעל חוב מן הזיבורית. ומסיק רש"י שתפוס לשון ראשון.

והתוס' היקשו על גירסא זו, כיון שמיירי עד עתה שלא היתה לו עידית ומכרה, הרי ודאי שגם עתה מדובר כן, ואם לא היתה לו עידית, לא שייך לומר שבינונית שלו הוי כעידית דעלמא, שאם כן, מדוע נקראת בינונית? הרי גם אצלו וגם בעולם הוי עידית. ואף אם מיירי שיש לו עתה עידית [שכאן מדובר שלא היתה לו ומכרה, אלא עדיין יש לו], גם תקשה הברייתא האומרת

והגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת בסדרי גבייה מקרקעות משועבדות:

תנו רבנן: מי שהיה עליו לשלם שלושה חיובים: תשלומי נזק, תשלומי חוב למלווה, ותשלום לכתובת אשה, וברשותו היו שלשת סוגי הקרקעות, עידית, בינונית וזיבורית, ומכר את קרקעותיו, הרי אם **מכר כל קרקעותיו לאדם אחד, או שמכר לשלשה בני אדם כאחד**, ביום אחד, ונכתבו שלשת שטרי הקנין ביום אחד, כך שאין לאף אחד דין קדימה על חברו, הרי **כולן** [כל הלקוחות] **נכנסו תחת הבעלים**. כלומר, דינם הוא כדין הבעלים, ומי שקנה עידית יפרע ממנה לניזק, ומי שלקח בינונית יפרע ממנה לבעל חוב,

וקונה הזיבורית יפרע ממנה לאשה את כתובתה.

אבל אם מכרן לשלשה בני אדם **בזה אחר זה**, כל קרקע ביום אחר, **כולן**, כל בעלי החוב, הניזק, המלווה, ואשתו הגרושה, **גובין** את חובן **מן הלוקח שקנה אחרון**, אפילו אם הקרקע שבידו היא זיבורית. כי הלקוחות שקנו ראשונים, גם אם קנו את העידית והבינונית, יכולים הם לדחות את התובעים, בטענה: הנחתי לך מקום [קרקע] לגבות הימנו אצל המוכר!

כי הדין הוא, שאין נפרעים מנכסים משועבדים [הנמצאים כבר ביד לוקח]

שיש למזיק רק בינונית וזיבורית, כיון שהבינונית היא הטובה שלו, יש חשש שיקפצו וילוו לו כדי לקבלה, וכמו שמבואר בגמרא לגבי עידית, ולכן סוברת ברייתא זו שבאופן כזה גובה מזיבורית [ראה בהערות ב**חברותא על התוס' בשם רבנו פרץ**].

שיטה נוספת מביא הנמו"י בשם הרמ"ה, דכולי עלמא סבירא להו שבשלו הן שמין, ומיירי שהיתה לו עידית ומכרה, נמצא שהשדה הבינונית מקודם בשעת ההלואה היתה בגדר בינונית, ועתה בשעת גבייה היא עידית, לפי שאין לו טובה ממנה. ונחלקן הברייתות אם לקבוע לפי שעת הלואה או לפי שעת גבייה. וזה אמר רבינא, ששאלה זו תלויה בדעולא, כי הסובר שהולכים אחר שעת השיעבוד, דעתו היא שמהתורה בעל חוב בעידית, ורבנן תיקנו בבינונית מחשש שאקפוץ ואלונו. וכיון שקודם שמכר העידית נשתעבדה הבינונית, אין השיעבוד נפקע. ואילו מאן דאמר בעל חוב זיבורית, ואזיל בתר גוביינא, סובר כעולא שרבנן תיקנו לגבות מבינונית משום נעילת

לת, ותקנו כן רק אם היא בינונית אצלו בשעת גבייה, אבל אם חזרה הקרקע להיות עידית, לא תיקנו חכמים.

שיטה נוספת הביאו הראשונים בשם הראב"ד, המפרש נמי דבשלו שמין, ונחלקו הברייתות אם מהתורה דינו בעידית או בזיבורית, אלא שמדובר שלא היתה לו עידית וכלפיו בינונית זו היא עידית, והיא בינונית כלפי עלמא. וברייתא קמייתא סבירא ליה כמאן דאמר דמן התורה דינו בזיבורית ורק חכמים תיקנו בבינונית וכיון דבשלו שמין הוה ליה הבינונית עידית והזיבורית בינונית, לפיכך גובה מזיבורית. ואילו הברייתא השניה סבירא ליה כמאן דאמר דמן התורה דינו בעידית ורק מחשש "שמא יראה וכו'" דינו בבינונית, לפיכך אף דסבירא ליה דבשלו שמין ונחשב כעידית, אעפ"כ גובה הימנה כי באופן כזה לא שייך חשש שמא יראה אדם וכו', ויתן בה את עיניו, כיון דלעולם היא בינונית ומצוי לקנות הרבה כאלו. והאחרונים האריכו בביאור השיטות. ראה בגידולי תרומה שם, ובנחלת דוד.

שואלת הגמרא: זה ששנינו בבריתא, שאם מכרין לאדם אחד נכנס הלוקח תחת הבעלים, היכי דמי? באיזה אופן מדובר?

אילימא בבת אחת, אם נאמר שמדובר שקנאם הלוקח יחד בקניה אחת [בשטר אחד], יקשה, פשיטא! כי **השתא לשלשה**, **דאיכא למימר חד מינייהו קדים**, אם כשמכר לשלשה בני אדם ביום אחד, ולמרות שקנייתם היתה בזמנים נפרדים זה בבוקר וזה בערב, ויכול לכאורה הקונה הראשון לומר הנחתי לכם מקום לגבות, עם כל זאת כיון שלא ניכר בשטר המכר מי לקח ראשון, (10) **אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים**, כי נחשב שכולם קנו יחד, **מכרין לאדם אחד בשטר אחד מבעיא**, צריך לומר? הרי פשיטא הוא שכיון שקנאם יחד אין על שדה אחד שיעבוד יותר מהשניה ולכן כל אחד גובה כדינו. (11)

במקום שיש נכסים בני חורין [הנמצאים ביד הבעלים], ואפילו אם הנכסים שנשארו הם זיבורית, ואילו התובע הוא ניזק שדינו בעידית, אינו גובה אלא מהם.

וכיון שבשעה שקנו הראשונים את הקרקע, עדיין נשארה קרקע אחרת ביד המוכר, נמצא שחל עיקר דין גביה על קרקע זו, ודין גביה זה נשאר גם אם לבסוף נמכרה אותה קרקע. (8)

ואם אין לו לאותו שלקח באחרונה כדי לשלם לשלשתם, **גובה משלפניו**, משלימים התובעים את גבייתם מהלוקח שקדם לו. ואם אין גם לו כדי החוב, **גובה משלפני לפניו**, משלימים התובעים את גבייתם מן הלוקח הראשון, ובאופן כזה אינם יכולים לומר "הנחתי מקום", שהרי הקרקע שהשאירו לגבות ממנה אין בה די עבור גביית כולם. (9)

מזיבורית, כגון שהוא הראשון בשטר וגובה מן האחרון שקנה זיבורית, ואילו האשה אם היא השניה תגבה מן הבינונית שנמצא אצל השני וכו'. ואם לא באו בבת אחת, כתב החזו"א [סימן ג' ס"ק י'] שהבא ראשון יכולים לדחותו לאחרון שקנה, ואחר כך כשבא זה שקדם בשטר יכול להוציא ממנו, וזה תלוי בדין בעל חוב שקדם וגבה אם מוציאים ממנו או לא [ראה בשו"ע סימן ק"ד].

10. ראין כותבין שעות [בשטר] אלא בירושלים [תוס'].

11. משמע מרש"י שאפילו ידעינן שאחד קדם אין נפקא מינה, דכיון שאין ניכר בשטר ממילא הכל חל בזמן אחד. וקשה דזה ניחא לרבי מאיר הסובר עדי חתימה כרתי אבל קיי"ל כר"א דעדי

8. בחידושי ר' שמואל סימן ט' מביא כן בשם הדברי משפט. וראה שם בתחילת הסימן שנקט לומר שני דרכים אחרות, האחת, שיש שתי תקנות חכמים נפרדות, אחת שאין נפרעין מנכסים משועבדים, והשנית שיכולים לומר הנחתי. או שהיא תקנה אחת, שמשום שיכול לומר הנחתי, לכן תיקנו שאין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. ראה שם באורך.

וביארנו האחרונים, שודאי נשאר השיעבוד על כל הנכסים, והראיה גם מהמשך סוגיין שיכול הלוקח לומר אי אפשרי וכו'.

9. כתבו התוס', שאם באו בבת אחת אזי סדר גבייתם הוא לפי הקדימה בשטר, כלומר מי שחובו נוצר קודם הוא ראשון לגבות מן האחרון, ויכול לצאת לפי זה, שנזקין יגבה

"הנחתי לכם מקום לגבות ממנו", שאם כן יגבו כולם מהעידית.

וכן אמר רב ששת ליישב, שמדובר כגון שלקח עידית באחרונה.

והגמרא מקשה על התירוץ:

אי הכי, אם כך, מדוע אכן יגבה כל אחד כדינו, ליתו כולחו וליגבו מעידית, יבואו כולם [גם הבעל חוב והאשה] ויטלו מן העידית, כי היא הרי נשארה האחרונה כנכסים בני חורין, ועליה הוטל איפוא דין גבייתם! (12)

מתרצת הגמרא: הטעם שאין כולם גובין ממנה, משום דאמר להו, הלוקח לתובעים: אי שתקיתו ושקליתו כדיניכו שקליתו, אם תשתקו [תוותרו על התביעה] ותטלו כל אחד כדינו, יכולים אתם ליטול, ואולם אי לא אלא תמשיכו לתבוע את העידית, אזי מהדרנא שטרא דזיבורית למריה, אחזיר את השטר

אלא פשיטא, שמדובר אף אם מוכן לאחד בשלושה ימים בזה אחר זה, כל שדה ביום אחר, ואם כן קשה: מאי שנא, במה שונה אם מכר לשלושה בזה אחר זה דכל חד וחד אמר ליה, כל אחד מהקונים הראשונים יכולים לומר לתובע: הנחתי לך מקום לגבות ממנו! ולכן באופן שקנה האחרון את הזיבורית אף הניזק גובה ממנה.

הרי האי נמי — אותו אחד שקנה הכל בזה אחר זה אם קנה אחרונה זיבורית, אכל חד וחד לימא ליה, שיאמר לכל אחד מהתובעים: הנחתי לך מקום לגבות ממנו! ויגבו כולן מן הזיבורית שקנה אחרונה, ומדוע אמרינן שאותו אחד נכנס תחת הבעלים וכולן גובין כדינם?

מתרצת הגמרא:

הכא במאי עסקינן: כגון שלקח עידית באחרונה, מדובר בכרייתא באופן שקנה את העידית אחרונה, ולכן אינו אומר לתובעים

יוכלו לדחות את המלוה. ואולם יש ראשונים שמתבאר מהם שגם באופן כזה כולן נכנסו תחת הבעלים. ראה בטור סימן קי"ט ובים של שלמה.

12. הרשב"א הקשה, מה היה הסלקא דעתך של רב ששת בתירוץ? ומתרץ, שרב ששת סבר שבאדם אחד שקנה את הכל אפילו בזה אחר זה, יכולים כולם לומר לו שעבודנו נמצא אצלך, וקם הדין כפי שהיה תחילה וכולם גובים כדינם, והגמרא מקשה שיהא דין האחד כדין השלושה ושיגבו כולם מהעידית וכו'. וראה בגרנ"ט ובחי' ר' אריה לייב מה שביארו בדבריו.

מסירה כרתי והקנין חל בשעת מסירה, וא"כ יכול הלוקח לומר לו קניתי קודם והנחתי לך מקום. וכתב בספר התרומות, כיון שהכל משועבד, נחשב המלוה לודאי, והלוקח שרוצה להפקיע את שעבודו הוא ספק, ועליו לברר. ויש ראשונים שביארו, כמו שמצאנו שבאישתדוף בני חורין גובה ממשעובדים, והיינו, שכל דין גביה מבני חורין זה רק אם יש אפשרות לגבות מבני חורין, הרי ממילא, כאן, שכל לוקח יכול לדחותו, אי אפשר לגבות כלל מהבני חורין. ולכן יכול לגבות מהמשועבד לו, דהיינו, גם אם הלוקח לקח קודם. והאריכו בזה האחרונים ראה בחידושי הרי"מ ובחידושי הגרש"ש.

ולפי זה, אם הלוקחות יביאו עדים שקדמו,

והגמרא ממשיכה את קושיתה:

אלא על כרחך הכא במאי עסקינן, מדובר כאן באופן שאין הלוקח יכול לומר כן, כגון שמת המוכר והניח יתמי [יתומים] דלאו פני פרעון נינהו, יתומים שאביהם לא הניח להם קרקעות אלא מטלטלים, אינם צריכים לפרוע מהם לבעלי החובות, ואף אם אחר מיתתו יקנו קרקע אינם צריכים לפרוע ממנה לבעלי החוב. לכן גם אם יחזיר את קרקע הזיבורית, זה נחשב שקנו קרקע לאחר מיתת אביהם ולא יפרעו ממנה, וממילא שיעבורא דידיה עליה דידיה רמיא, שיעבודם של התובעים נשאר הלאה על קרקעות הלוקח, הלכך ליכא למימר הכי, לכן לא יכול הלוקח לומר

של קניית הזיבורית למוכר, (13) ועל ידי זה יהא למוכר קרקע בת חורין, ושקליתו כולכו מזיבורית, אזי כולכם תגבו מזיבורית זו, שהרי אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שישנם בני חורין. (14)

מקשה הגמרא:

ב-ח **אי הכי**, אם אכן זהו הטעם, **בנזקין נמי נימא הכי!** גם לענין גביית הנזקין מדוע גובה הניזוק מן העידיית, יאמר לו הלוקח, אם רצונך ליטול מבינונית, טול, ואם לאו מהדרנא שטרא זיבורית וכו', ואז תיטול רק מן הזיבורית. (15)

מיישב מדוע הרי"ף השמיט דין זה, דליכא בזה דינא אלא עצה להפסידן את שלהן על ידי הסכמתן ואין בזה חידוש [וראה שם מנין מוכיח כן].

ואולם הרא"ש סובר שהוא מעיקר הדין, וכתב: "ולא מצי למימר ליה לכי תהדר, ואפילו האשה שרוצה ליתן לה זיבורית, משום שכל דבר שאדם יכול לטעון רואין אותו כאילו הוא כבר עשוי". [ובתוס' תלמיד ר"ת כתב, שהוא כעין "הפוכי מטרתא למה ליי", וראה בחזון איש סימן ג סק"ו המגדיר את הדברים: "דאין לו לאדם זכות בדין, במקום שיש ביד שכנגדו לעשות דבר המותר ולבטל זכותו"].

ולפי שתי השיטות, הגמרא מקשה שמסיבה זו יכול לתת לנזקין וכן לבעל חוב אף מן הזיבורית, אלא שנחלקו אם יכולים לומר לו "לכי תהדר", לרמב"ן יכולים לומר, ולרא"ש אפילו האשה שלא תפסיד כלום לא יכולה לומר לכי תהדר, וכן נחלקו שלרמב"ן זה דוקא אם הלוקח טוען כן, ולרא"ש אף כשלא טוען כן אנן טענינן ליה.

13. הא דקאמר "מהדרנא", לאו דוקא, לפי שאם היה מחזיר לו השטר, לא נתבטל המקח בשביל זה, אם לא שיקנה השדה בקנין או שימסור לו השטר ויכתוב לו שטר מכירה עליו. הרא"ש. ומתוס' משמע שהכוונה היא, שיכבוש את השטר ויחזיר הזיבורית לבעלים כאילו לא קנה. וראה כן בים של שלמה סימן יד. והרשב"א כתב, שיחזיר את הזיבורית בפרעון החוב. והנחלת דוד מבאר, שסוגייתנו היא כמאן דאמר אותיות נקנות במסירה, ולכן די בכך שמחזיר את השטר, אף דקיי"ל שאותיות לא נקנות במסירה.

14. ביאור דין "אי שתיתקנו" ראה בהערה הבאה.

15. נחלקו הראשונים בביאור הדבר שיכול לומר אי שתיתקנו וכו', דעת הרמב"ן במלחמות שאין זה אלא כאיום, שהלוקח יכול לאיים על התובעים ולגרום שישכימו לגבות כדינם, ואולם אינו דין או טענה. לכן אם יאמרו לו "לכי תהדר" יצטרך לתת להם מן העידיית, ובה